

DISKURZUSJELÖLŐK FUNKCIONÁLIS SPEKTRUMÁNAK VIZSGÁLATA MULTIMODÁLIS KORPUSZBAN A MAG-PERIFÉRIA MODELL ELMÉLETI KERETÉBEN

**(A Core/Periphery Approach to the Functional Spectrum of Discourse Markers in
Multimodal Context)**

Abuczki Ágnes

A disszertáció a multifunkciós diskurzusjelölők (a továbbiakban DJ-k) verbális és nonverbális sajátosságainak kutatásáról számol be, és diskurzus-pragmatikai szemszögből vizsgálja az interakciót szervező és irányító szerepüket. A DJ-k változatos szófaji osztályból származó, többfunkciós pragmatikai elemek, amelyek különféle metakommunikációs és kognitív funkciókat fejeznek ki. A sikeres kommunikáció fenntartása megköveteli azt a képességet, hogy ki tudjuk következtetni az olyan több jelentéssel bíró kommunikatív elemek szándékolt jelentését, mint a DJ-k. Értekezésemben amellet érvelek, hogy a társalgás modellezéséhez nélkülözhetetlen a multimodális megközelítés, melynek célja, hogy a többjelentésű kommunikációs jelek (például a DJ-k) aktuális jelentését egyértelműsítse. Az értekezés két célja: először is a DJ-k kognitív állapotokat, informáltsági állapotot és interakciós mozgásokat (lexikális keresés, bizonytalanság, témaváltás) kifejező személyközi és szövegbeli funkcióinak fölfedése; másodszor, az ezekre a funkciókra leginkább jellemző, őket leginkább kiemelő verbális, szekvenciális és géppel detektálható nonverbális jegyek azonosítása. A korpuszgyűjtéshez és korpuszelemzéshez diakrón elemzés társul, amely bemutatja bizonyos lexikai elemek DJ-vé alakulásának történetét, valamint kérdőíves felmérés is társul hozzá, hogy az átlagos nyelvhasználók DJ-kről alkotott intuícióit feltérképezhessük. Az eredmények hozzájárulnak előzetesen feltételezett modellem finomításához, amely a DJ-k funkcionális spektrumának alapos és szisztematikus leírását kívánja nyújtani. Azokat a funkciókat, amelyeket a verbális és nonverbális diskurzusjelölők a társalgás szerkezetének és a pragmatikai funkcióknak a kijelölésével betöltenek, a magyar HuComTech multimodális korpuszban és a közvetített politikai interjúk korpuszában is megvizsgáljuk. A korpuszbeli lekérdezéseket az ELAN 4.5.1 szoftverrel hajtottuk végre; a kiválasztott DJ-k (*mondjuk, ugye, amúgy*) szekvenciális, szupraszegmentális és nonverbális jegyeire vonatkozó statisztikai elemzést az SPSS 19.0 rendszerben végeztük el. A DJ-k kontextusának olyan jegyeit kérdeztük le, mint együttes megjelenések adott lexikai elemmel, a DJ-t környező szünet megléte vagy

meg nem léte, a megnyilatkozásban elfoglalt hely, a DJ prozódiai jegyei (időtartam, alaphékvencia, a dallam mozgása), nonverbális-vizuális markerek (arckifejezés, tekintetirány, a kísérő kézmozdulatok megléte vagy meg nem léte) és stilisztikai jegyek (megjelenési gyakoriság a dialógustípustól függően, azaz informális társalgásban vagy politikai interjúkban). Az eredmények azt mutatják, hogy a különböző funkciók géppel detektálható meghatározó jegyei a DJ pozíciója, időtartama, a szimultán gesztikuláció vagy annak meg nem jelenése, és a beszélő tekintetének iránya. E megfigyelések két döntési fa kifejlesztéséhez vezettek, amelyek képesek megkülönböztetni a *mondjuk* és az *ugye* elemek két legjellemzőbb funkcióbeli használatát.